

КЛЮЧОВА ТЕМА¹ ЄСПЛ та Європейський Союз Провідні рішення ЄСПЛ у сфері законодавства ЄС

(Останнє оновлення: 10.06.2024)

Вступ

Ця ключова тема містить провідні рішення, згруповані за регіонами, на основі яких Європейський Суд з прав людини тлумачив свій підхід до законодавства Європейського Союзу. Її мета — надати загальний огляд основоположних елементів і ключових принципів, встановлених у судовій практиці.

Відповідальність Держав-членів ЄС

- *«X та X проти Федеральної Республіки Німеччина» (X and X v. the Federal Republic of Germany)*, рішення Комісії, 1958: відповідальність Держави у випадках порушення зобов'язань згідно з Конвенцією внаслідок укладення цією Державою нового міжнародного договору (у цьому випадку — Паризьких угод 1954 року).
- *«Тет проти Франції» (Tête v. France)*, рішення Комісії, 1987: передання компетенцій Держави Європейським Спільнотам не вплинуло на її відповідальність згідно з Конвенцією.
- *«Кантоні проти Франції» (Cantoni v. France)* [ВП], 1996: відповідальність Держави згідно з Конвенцією у випадку, коли положення національного законодавства дослівно повторюють норму Директиви Співтовариства.
- *«Метьюз проти Сполученого Королівства» (Matthews v. the United Kingdom)* [ВП], 1999: відповідальність Держави згідно з Конвенцією стосовно наслідків застосування основного законодавства поза межами перевірки дійсності з боку Суду Європейського Союзу (Суду ЄС). Незважаючи на передання компетенцій міжнародним організаціям, конвенційні права продовжують забезпечуватися.
- *«Босфорус Гава Йолларі Туризм і Тікарет Анонім Шіркети проти Ірландії» (Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland)* [ВП], 2005: відповідальність Держави згідно з Конвенцією стосовно наслідків застосування вторинного законодавства.
- *«Буавен проти 34 Держав-членів Ради Європи» (Boivin v. 34 member States of the Council of Europe)* (ухв.), 2008: відповідальність Держави згідно з Конвенцією не застосовується в контексті спору, (i) який виник суто в рамках внутрішнього правового порядку міжнародної організації, наділеної власною юридичною особою, окремою від Держав-членів, й (ii) у який ці Держави, прямо чи опосередковано, не втручались.

¹ Підготовлено Секретаріатом Суду. Не покладає зобов'язань на Суд.

Цей переклад опубліковано за домовленістю з Радою Європи, Європейським судом з прав людини та Верховним Судом (Україна) і виконано бюро перекладів «Профпереклад».

Умови прийнятності

- «Французька демократична конфедерація праці проти Європейських Спільнот» (*Confédération Française Démocratique du Travail v. European Communities*), рішення Комісії, 1978: неприйнятність *ratione personae* заяв проти Європейських Спільнот, котрі не є учасниками Конвенції.

Еквівалентний захист

- «Босфорус Гава Йоллари Туризм і Тикарет Анонім Шіркети проти Ірландії» (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland*) [ВП], 2005:
  - Виявлено еквівалентність між захистом основних прав, передбачених законодавством ЄС і Конвенцією.
  - Застосування Державою-учасницею вторинного законодавства, відповідно, вважається таким, що відповідає положенням Конвенції («Презумпція Босфорус»).
  - Застосування презумпції дотримання Конвенції залежить від двох умов: відсутності будь-якої дискреції з боку державної влади та використання всього потенціалу механізму нагляду, передбаченого законодавством ЄС.
  - Спростування цієї презумпції в кожному окремому випадку, коли захист прав, передбачених Конвенцією, є очевидно недостатнім, причому роль Конвенції як конституційного інструмента європейського громадського порядку переважає інтереси міжнародної співпраці.
- «Мішо проти Франції» (*Michaud v. France*), 2012: презумпція Босфорус не є застосовною, якщо не було використано весь потенціал механізму нагляду, передбаченого законодавством ЄС (у цій справі — відсутність відповідної судової практики Суду ЄС).
- «Буавен проти 34 Держав-членів Ради Європи» (*Boivin v. 34 member States of the Council of Europe*) (ухв.), 2008: якщо між захистом прав, передбачених Конвенцією, і прав, передбачених правовим порядком міжнародної організації (у цьому випадку — Міжнародної організації праці (МОП)), не було встановлено «еквівалентності», то презумпція Босфорус не є застосовною, а Суд не зобов'язаний з'ясувати, чи була б ця презумпція спростована під час розгляду спірної справи.
- «Кооперативе Продюсентенорганізаці ван де Недерландсе Коккелвіссерей Ю.А. Проти Нідерландів» (*Coöperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. v. the Netherlands*) (ухв.), 2009:
  - Застосування презумпції Босфорус до процедур, яких потрібно дотримуватися в межах правової системи ЄС і які є наслідком втручання з боку Держави-члена (у цьому випадку — запит про ухвалення попереднього рішення Судом ЄС).
  - Спростування презумпції у випадку, коли захист прав, передбачених Конвенцією, є очевидно недостатнім.
- «Іліас і Ахмед проти Угорщини» (*Ilias and Ahmed v. Hungary*) [ВП], 2019:
  - Презумпція Босфорус не є застосовною, якщо Державі надається свобода розсуду в питанні імплементації директив про створення загальноєвропейської системи надання притулку.
  - Оцінка відповідності статтям 3 та 5 Конвенції національних заходів, передбачених статтями 33, 38 і 43 Директиви 2013/32/ЄС², згідно з якими Держави мають

---

² Директива 2013/32/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС від 26 червня 2013 року про загальні процедури надання та позбавлення міжнародного захисту.

можливість утриматись від розгляду заяв про надання міжнародного захисту по суті і натомість визначити, чи можна обґрунтовано припустити, що розгляд по суті та надання захисту шукачеві притулку буде здійснено іншою державою.

- Порухення статті 3 Конвенції з боку Угорщини (процесуальне зобов'язання щодо оцінки ризиків для заявників у рамках поведження, яке суперечить положенням статті 3). Будь-яка Держава, що прагне вислати шукача притулку до третьої країни-посередника без розгляду заяви про надання притулку по суті, зобов'язана ретельно вивчити питання існування реального ризику, що особі, яка шукає притулку, буде відмовлено в приймаючій третій країні в доступі до належної процедури надання притулку, яка захистить особу від видворення.

Взаємне визнання (загальне правило)

- *«Авотінш проти Латвії» (Avotiņš v. Latvia)* [ВП], 2016:
  - Повторне формулювання умов застосування презумпції *Босфорус* за наявності еквівалентного захисту.
  - Заборона автоматичного та механічного застосування національними судами механізмів взаємного визнання.
  - Якщо внаслідок застосування механізмів взаємного визнання захист права, закріпленого в Конвенції, є очевидно недостатнім, і не існує ефективних засобів правового захисту, передбачених європейським законодавством, національні суди не мають права не розглянути відповідну скаргу у межах Конвенції.

Європейський ордер на арешт

- *«Піроці проти Бельгії» (Pirozzi v. Belgium)*, 2018:
  - Передбачене Конвенцією зобов'язання державної влади тлумачити та застосовувати норми європейського законодавства відповідно до положень Конвенції.
  - Передбачене Конвенцією зобов'язання державної влади відмовити у виконанні європейського ордеру на арешт, якщо таке виконання спричинило б очевидно недостатній захист прав, передбачених Конвенцією, в Державі, яка видала ордер.
- *«Ромео Кастаньйо проти Бельгії» (Romeo Castaño v. Belgium)*, 2019:
  - Відмова видати підозрюваного у вбивстві на підставі європейського ордеру на арешт може призвести до порушення зобов'язання відповідних Держав ефективно співпрацювати одна з одною, щоб з'ясувати обставини вбивства та притягнути винних до відповідальності, в розумінні судової практики у справі *«Гюзелюртлу» (Güzelyurtlu)* (стаття 2, процесуальний аспект).
  - Це зобов'язання щодо співпраці не звільняє органи влади Держави, яка виконує ордер, від зобов'язання гарантувати, що видача особи, про яку йдеться, не піддавала її ризику жорстокого поведження (стаття 3).
  - Відмова виконати європейський ордер на арешт у зв'язку з існуванням ризику порушення передбаченого Конвенцією права в Державі, яка видала ордер, повинна мати достатнє та актуальне фактологічне підґрунтя.
- *«Біловару та Молдован проти Франції» (Bivolaru and Moldovan v. France)*, 2021:
  - Передбачене Конвенцією зобов'язання Держав-членів ЄС тлумачити та застосовувати норми європейського законодавства відповідно до положень Конвенції.

- Порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з виконанням європейського ордеру на арешт попри наявність достатнього фактологічного підґрунтя того, що в Державі, яка видала ордер, може існувати реальний ризик жорстокого поводження з особою.

Дублінський регламент II³

- *«М.С.С. проти Бельгії та Греції» (M.S.S. v. Belgium and Greece)* [ВП], 2011:
  - Презумпція *Босфорус* не є застосовною, якщо Державі надається свобода розсуду в питанні імплементації Дублінського регламенту II.
  - Ризик порушення статті 3 (умови тримання під вартою та умови проживання) і статті 13 (недоліки процедури надання притулку та ризик «ланцюгового видворення»), якщо переміщення виконується згідно з процедурою, передбаченою Дублінським регламентом II.
- *«Таракхель проти Швейцарії» (Tarakhel v. Switzerland)* [ВП], 2014:
  - Порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з тим, що шукачів притулку висилають до країни першого притулку, незважаючи на стан системи приймання в цій країні.
  - Відсутність докладної та достовірної інформації щодо точної установи, де мали бути розміщені заявники.
  - Відсутність гарантій індивідуальної підтримки заявників з огляду на юний вік дітей і збереження сімейної єдності.
- *«А.М.Е. проти Нідерландів» (A.M.E. v. the Netherlands)* (ухв.), 2015: заява є неприйнятною у зв'язку з відсутністю ознак того, що повернення заявника до країни першого прибуття в Європейському Союзі згідно з процедурою, передбаченою Дублінським регламентом II, з точки зору матеріального становища, фізичного чи психологічного стану наражало б його на достатньо реальні та неминучі труднощі, що підпадають під дію статті 3.

Викрадення дитини

- *«Шнеерсоне і Кампанелла проти Італії» (Šneersones and Campanella v. Italy)*, 2011:
  - Заборона автоматичного застосування механізмів повернення викрадених дітей, передбачених Гаазькою конвенцією 1980 року⁴.
  - Зобов'язання національних судів провести поглиблену перевірку умов повернення дитини, обираючи підхід залежно від конкретного випадку, зокрема враховуючи найкращі інтереси кожної особи, а також загальне становище сім'ї та цілу низку фактичних, емоційних, психологічних, матеріальних та медичних факторів.
  - Якщо внаслідок такого поглибленого вивчення буде встановлений «серйозний ризик» того, що повернення дитини не відповідатиме її найкращим інтересам, виконання зобов'язання, передбаченого Гаазькою конвенцією або Регламентом «Брюссель II-біс»,⁵ становитиме порушення статті 8 Конвенції.
- *«Роєр проти Угорщини» (Royer v. Hungary)*, 2018:

---

³ Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 343/2003 від 18 лютого 2003 року, що встановлює критерії та механізми визначення держави-члена, відповідальної за розгляд заяви про надання притулку, поданої в одній із держав-членів громадянином третьої країни.

⁴ Конвенція від 25 жовтня 1980 року про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей.

⁵ Регламент Ради (ЄС) № 2201/2003 від 27 листопада 2003 року щодо юрисдикції та визнання і виконання судових рішень у справах із сімейних відносин і питаннях про батьківську відповідальність, що скасовує Регламент (ЄС) № 1347/2000.

- Зобов'язання національних судів провести перевірку конкретних умов повернення дитини.
- Заборона автоматичного застосування механізму взаємного визнання, встановленого пунктом 8 статті 11 Регламенту «Брюссель II-біс».
- Якщо присутній «серйозний ризик» порушення основоположних прав дитини, стаття 8 Конвенції забороняє повернення дитини за відсутності належних гарантій безпеки і, якщо відомо про такий ризик, без вжиття реальних заходів захисту Державою постійного місця проживання дитини.

Попередні рішення

- *«Улленс де Шотен і Резабек проти Бельгії» (Ullens de Schooten and Rezabek v. Belgium)*, 2011:
  - Конвенція не гарантує жодних прав на передання справи національним судом до іншого органу для ухвалення попереднього рішення.
  - Зобов'язання національних судів згідно зі статтею 6 Конвенції надавати обґрунтування відмови в переданні питання для ухвалення попереднього рішення на запит сторони провадження.
  - Зобов'язання національних судів, чиї ухвали не оскаржуються згідно з національним законодавством, надавати обґрунтування відмови в поданні запиту про ухвалення попереднього рішення до Суду ЄС з урахуванням винятків, передбачених практикою цього суду («*Cilfit*» (*Cilfit*)⁶);
  - Суд не розглядає відповідність причин відмови нормам законодавства ЄС, а лише визначає, чи ґрунтуються ці причини на судовій практиці Суду ЄС у справі «*Cilfit*» (*Cilfit*).
- *«Дхабі проти Італії» (Dhahbi v. Italy)*, 2014:
  - Зобов'язання національних судів, чиї ухвали не оскаржуються згідно з національним законодавством, надавати обґрунтування відмови в поданні запиту про ухвалення попереднього рішення до Суду ЄС з урахуванням винятків, передбачених практикою цього суду.
  - У цій справі не було надано обґрунтувань відмови в переданні питання до Суду ЄС для ухвалення попереднього рішення.
- *«Байдар проти Нідерландів» (Baydar v. the Netherlands)*, 2018: прийняття відмови у запиті за допомогою узагальнюючого обґрунтування, без явного розгляду запиту про попереднє звернення до Суду Європейського Союзу.
- *«Санofi Пастер проти Франції» (Sanofi Pasteur v. France)*, 2020: зобов'язання національного суду, у світлі обставин справи, прямо посилатися на одну з трьох ситуацій, передбачених у рішенні у справі «*Cilfit*» (*Cilfit*) Суду ЄС, за умови, що запит про ухвалення попереднього рішення мав чітке формулювання, яке відповідало вимогам національного законодавства, і що оскарження з питань права не було відхилене через неприйнятність або за відсутністю обґрунтованих підстав для оскарження.
- *«Георгіу проти Греції» (Georgiou v. Greece)*, 2023: рекомендація відновити судове провадження призвела до відмови суду вищої інстанції Держави-відповідача подати запит про ухвалення попереднього рішення без надання обґрунтувань.

---

⁶ Рішення Суду Європейських Спільнот від 6 жовтня 1982 року у справі «*СІЛФІТ та інші» (CILFIT and Others)*, 283/81, EU:C:1982:335

Явна правова помилка

- [«Спасов проти Румунії» \(Spasov v. Romania\), 2022:](#)
  - Порушення статті 6 Конвенції у зв'язку з тим, що національні суди припустились явної правової помилки, коли винесли обвинувальний вирок щодо заявника на підставі хибного тлумачення законодавства ЄС і національних положень, які явно порушували це законодавство.
  - Порушення на підставі висновку Європейської Комісії про те, що національне законодавство суперечить законодавству ЄС.

Подальші посилання

Посібники з судової практики:

- [Посібник із практики застосування Європейської конвенції з прав людини у сфері законодавства Європейського Союзу](#)

Інші ключові теми:

- [Зобов'язання обґрунтувати відмову в переданні запиту про ухвалення попереднього рішення до Суду ЄС](#)

КЛЮЧОВІ ПОСИЛАННЯ ІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

- [«X та X проти Федеральної Республіки Німеччина» \(X and X v. the Federal Republic of Germany\)](#), № 235/56, рішення Комісії від 10 червня 1958 року, Щорічник 2 (пункт 1 статті 6: неприйнятно — явно необґрунтовано);
- [«Французька демократична конфедерація праці проти Європейських Спільнот» \(Confédération Française Démocratique du Travail v. European Communities\)](#), № 8030/77, рішення Комісії від 10 липня 1978 року, Рішення та доповіді 13 (статті 11, 13 і 14: неприйнятно — несумісно *ratione personae*);
- [«Тет проти Франції» \(Tête v. France\)](#), № 11123/84, рішення Комісії від 09 грудня 1987 року, Рішення та доповіді 54 (статті 3 Першого протоколу до Конвенції, 13 і 14: неприйнятно — явно необґрунтовано);
- [«Кантоні проти Франції» \(Cantoni v. France\)](#) [ВП], № 17862/91, ЄСПЛ 1996-V (відсутність порушення статті 7);
- [«Метьюз проти Сполученого Королівства» \(Matthews v. the United Kingdom\)](#) [ВП], № 24833/94, ЄСПЛ 1999-I (відсутність порушення статті 3 Першого протоколу до Конвенції);
- [«Босфорус Гава Йолларі Туризм і Тікарет Анонім Шіркети проти Ірландії» \(Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland\)](#) [ВП], № 45036/98, ЄСПЛ 2005-VI (відсутність порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції);
- [«Буавен проти 34 Держав-членів Ради Європи» \(Boivin v. 34 member States of the Council of Europe\)](#) (ухв.), № 73250/01, ЄСПЛ 2008 (пункт 1 статті 6, стаття 13 і 14: неприйнятно — несумісно *ratione personae*);
- [«Кооперативе Продюсентенорганізаці ван де Недерландсе Коккелвіссерей Ю.А. Проти Нідерландів» \(Coöperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. v. the Netherlands\)](#) (ухв.), № 13645/05, ЄСПЛ 2009 (пункт 1 статті 6: неприйнятно — явно необґрунтовано);
- [«М.С.С. проти Бельгії та Греції» \(M.S.S. v. Belgium and Greece\)](#) [ВП], № 30696/09, ЄСПЛ 2011 (порушення статті 3 та статті 13, що розглядається в поєднанні зі статтею 3);
- [«Шнеерсоне і Кампанелла проти Італії» \(Šneersona and Kampanella v. Italy\)](#), № 14737/09, 12 липня 2011 року (порушення статті 8 щодо першого заявника; відсутність порушення статті 8 щодо другого заявника);
- [«Улленс де Шотен і Резабек проти Бельгії» \(Ullens de Schooten and Rezabek v. Belgium\)](#), №№ 3989/07 і 38353/07, 20 вересня 2011 року (відсутність порушення пункту 1 статті 6);
- [«Мішо проти Франції» \(Michaud v. France\)](#), № 12323/11, ЄСПЛ 2012 (відсутність порушення статті 8);
- [«Дхабі проти Італії» \(Dhahbi v. Italy\)](#), № 17120/09, 08 квітня 2014 року (відсутність порушення пункту 1 статті 6 і статті 14, що розглядається в поєднанні зі статтею 8);
- [«Таракхель проти Швейцарії» \(Tarakhel v. Switzerland\)](#) [ВП], № 29217/12, ЄСПЛ 2014 (витяги) (порушення статті 3);
- [«А.М.Е. проти Нідерландів» \(A.M.E. v. the Netherlands\)](#) (ухв.), № 51428/10, 13 січня 2015 року, (стаття 3: неприйнятно — явно необґрунтовано);
- [«Авотінш проти Латвії» \(Avotiņš v. Latvia\)](#) [ВП], № 17502/07, 23 травня 2016 року (відсутність порушення пункту 1 статті 6);

- *«Роєр проти Угорщини» (Royer v. Hungary)*, № 9114/16, 06 березня 2018 року (відсутність порушення статті 8);
- *«Піроцці проти Бельгії» (Pirozzi v. Belgium)*, № 21055/11, 17 квітня 2018 року (відсутність порушення пункту 1 статті 5 і пункту 1 статті 6);
- *«Байдар проти Нідерландів» (Baydar v. the Netherlands)*, № 55385/14, 24 квітня 2018 року (відсутність порушення пункту 1 статті 6);
- *«Ромео Кастаньйо проти Бельгії» (Romeo Castaño v. Belgium)*, № 8351/17, 09 липня 2019 року (порушення статті 2 (процесуальний аспект));
- *«Іліас і Ахмед проти Угорщини» (Ilias and Ahmed v. Hungary)* [ВП], № 47287/15, 21 листопада 2019 року (порушення статті 3);
- *«Санові Пастер проти Франції» (Sanofi Pasteur v. France)*, № 25137/16, 13 лютого 2020 року (порушення пункту 1 статті 6);
- *«Біловару та Молдован проти Франції» (Bivolaru and Moldovan v. France)*, №№ 40324/16 і 12623/17, 25 березня 2021 року (порушення статті 3);
- *«Спасов проти Румунії» (Spasov v. Romania)*, № 27122/14, 06 грудня 2022 року (порушення пункту 1 статті 6 і статті 1 Першого протоколу до Конвенції);
- *«Георгіу проти Греції» (Georgiou v. Greece)*, № 57378/18, 14 березня 2023 року (порушення пункту 1 статті 6).